

AL-HIKMAH

Jilid	14	ISSN 1985-6822	2022
No.	1		1443

- PENDEKATAN HEUTAGOGI: PERSEPSI MURID TERHADAP PENTAKSIRAN RAKAN SEBAYA ... 3-20
Noor Muslieah Mustafa Kamal, Zaharah Hussin & Abdul Muhsien Sulaiman
- PENAGIHAN DADAH DALAM KALANGAN BELIA DAN IMPAKNYA TERHADAP PSIKOLOGI IBU BAPA ... 21-36
MohD Farid Japeri, Abu Dardaa Mohamad & Khazri Osman
- TINJAUAN AWAL TERHADAP PENGGUNAAN ILMU PERBANDINGAN AGAMA DALAM DAKWAH DI MALAYSIA ... 37-52
Aemy Elyani Mat Zain & Jaffary Awang
- DAKWAH MELALUI PENDEKATAN USRAH TERHADAP PEMBANGUNAN INSAN MAHASISWA... 53-69
Mohd Muqrie Mohd Sopi & Siti Jamiaah Abdul Jalil
- PELAKSANAAN *TARBIYAH AL-RUHIYAH* DI BAHAGIAN DAKWAH, JABATAN HAL EHWAL AGAMA TERENGGANU (JHEAT)...70-83
Siti Nabilah Mohd Fadli & Anuar Puteh

Al-Hikmah 14(1) 2022: 37-52

Tinjauan Awal Terhadap Penggunaan Ilmu Perbandingan Agama Dalam Dakwah Di Malaysia

A Preliminary Survey on the Use of Comparative Religion in Da'wah
in Malaysia

* AEMY ELYANI MAT ZAIN
JAFFARY AWANG

ABSTRAK

Disiplin ilmu perbandingan agama adalah disiplin ilmu yang semakin berkembang di serata dunia. Umumnya, ilmu perbandingan agama lebih banyak diaplikasikan dalam bentuk akademik dan ilmiah seperti pengajaran dan pembelajaran di institusi pengajian tinggi di Malaysia. Namun, apabila menyebut penggunaan ilmu perbandingan agama dalam dakwah, sebahagian rakyat Malaysia masih keliru dan meragui akan relevannya ilmu perbandingan agama untuk dakwah. Maka, objektif kajian adalah untuk meneliti secara naratif penggunaan ilmu perbandingan agama dalam dakwah di Malaysia. Metodologi kajian adalah kualitatif yang bersifat naratif. Hasil kajian mendapati bahawa kehadiran tokoh pendakwah dalam ilmu perbandingan agama di Malaysia meningkatkan lagi kesedaran rakyat Malaysia terhadap kepentingan perbandingan dalam berdakwah. Implikasi kajian dapat dilihat daripada berlakunya perkembangan dalam penggunaan ilmu perbandingan agama dalam dakwah di Malaysia.

Kata kunci: *Dakwah, perbandingan agama, perkembangan dakwah, Malaysia*

ABSTRACT

The discipline of comparative religion is one of the disciplines of knowledge that is growing in the world. Generally, comparative religion is mostly applied in academic and scientific forms such as teaching and learning in institutions of higher learning in Malaysia. However, when talking about the use of comparative religion in da'wah, some Malaysians are still hesitant and doubt the relevance of comparative religion for da'wah. Thus, the objective of the study is to examine the use of comparative religion narratively in da'wah in Malaysia. The methodology of the study is qualitative and is narrative in nature. The results of the study found that the presence of preachers in the study of comparative religion in Malaysia further

increases the awareness of Malaysians towards the importance of comparison in da'wah. The implications of the study can be seen through the development in the use of comparative religion in da'wah in Malaysia.

Keywords: *Da'wah, comparative religion, da'wah devolopment, Malaysia*

Received: 10 May 2022

Revised: 07 June 2022

Accepted: 15 June 2022

Published: 30 June 2022

PENDAHULUAN

Ilmu perbandingan agama adalah salah satu bidang ilmu Islam dan turut mendapat pengiktirafan sejak awal Islam bertapak di dunia ini. Ini jelas dilihat melalui keaktifan para sarjana Muslim terdahulu yang sering membincangkan dari sudut sejarah dan doktrin agama Kristian dan Yahudi (Kamar Oniah Kamaruzaman 2004). Jika diselusuri elemen dan unsur ilmu perbandingan agama sama ada melalui kisah para anbiya yang dinukilkan di dalam al-Quran, gaya bahasa dan petikan-petikan ayat di dalam al-Quran telah cukup menjelaskan bahawa secara tidak langsung wujudnya ilmu ini dalam Islam. Contohnya, petikan ayat al-Quran dari surah Al-Anbiya: 22 yang bermaksud 'Kalau ada di langit dan di bumi tuhan-tuhan yang lain dari Allah, nescaya rosaklah pentadbiran kedua-duanya. Maka (bertauhidlah kamu kepada Allah dengan menegaskan): Maha Suci Allah, Tuhan yang mempunyai Arasy, dari apa yang mereka sifatkan'. Asasnya, penjelasan ayat ini menyebut akan kewujudan golongan-golongan tertentu yang menyembah dan mempertuhankan Tuhan selain daripada Allah SWT. Perkara ini diperjelaskan kembali dan diperbetulkan di dalam al-Quran bahawa kemusnahan pasti berlaku jika itu benar kerana pencipta seluruh alam semester ini hanya Allah SWT dan yang lain hanyalah Tuhan yang palsu. Ayat ini secara tidak langsung menjelaskan bahawa elemen ilmu perbandingan agama adalah satu ilmu yang meliputi ilmu-ilmu lain yang ada dalam Islam.

Bahkan, lebih menguatkan lagi apabila ilmu perbandingan agama ini juga turut menjadi sumber dan hujah dalam menyampaikan risalah Islam. Dengan perkataan lain, ilmu perbandingan agama sebagai pelengkap dalam aktiviti dakwah Islamiyyah para anbiya dan juga sarjana Islam terdahulu. Salah satunya boleh dilihat daripada pengaplikasian dialog antara agama atau hiwar oleh beberapa orang nabi terdahulu seperti Nabi Nuh as, Nabi Hud as, Nabi Saleh as, Nabi Ibrahim as dan Nabi Syuaib as yang berhadapan dengan kaum yang sesat (Aemy Elyani Mat Zain 2016). Kisah dialog antara para anbiya dengan kaumnya ini menjelaskan bagaimana unsur-unsur ilmu perbandingan agama yang terhasil daripada seruan dakwah mereka. Ini jelas

dilihat daripada Dr. Mahmud Ali Himayah (2001) meneliti bahawa wujudnya unsur ilmu perbandingan agama dalam konteks Islam ialah melalui adanya argumentasi dialog antara agama sebagai salah satu metodologi dan gaya persembahan yang terdapat dalam Al-Quran Al-Karim.

Salah satu unsur perbandingan agama yang jelas dilihat daripada dialog ini ialah tema utama dialog para anbiya ini adalah teologi. Ini kerana dialog antara para anbiya dengan kaumnya di atas adalah daripada surah-surah Makkiah. Sofiah Shamsuddin (2006) menjelaskan bahawa antara perkara yang boleh dilihat pada surah Makkiah ialah ayat-ayatnya menyeru kepada Tawhid kepada Allah SWT dan akidah yang benar kerana majoriti umat ketika itu ingkar dan jahil dalam mencari agama yang benar. Maka, di sini jelas menunjukkan tema teologi atau ketauhidan kepada Allah SWT merupakan tema perbandingan agama dalam dakwah para anbiya terdahulu.

Begitu jugalah seterusnya, meluasnya Islam di muka bumi tidak terhenti pada penutup segala nabi dan rasul sahaja tetapi diteruskan oleh para khalifah yang memerintah selepas itu. Zaman ini dikenali sebagai zaman kegemilangan Islam yang dikuasai oleh Khulafa al-Rasyidin, Bani Umayyah, Bani Abbasiyah dan Turki Uthmaniyyah. Pada zaman kegemilangan inilah, Islam menapak dengan lebih jauh sehingga sampai ke serata dunia. Ini jelas menunjukkan sampainya risalah Islam ke merata tempat salah satunya melalui pendekatan dakwah oleh mereka terdahulu.

METODOLOGI KAJIAN

Reka bentuk kajian adalah kualitatif iaitu kajian kepustakaan atau library research yang berfokuskan kepada analisis dokumen. Pengumpulan data adalah melibatkan sumber sekunder daripada kajian-kajian lepas seperti buku-buku, artikel-artikel, laporan akhbar dan bahan daripada audio-video seperti rakaman youtube, poster yang mempunyai unsur yang dikaji. Hal ini selari dengan pandangan Glenn A. Bowen (2009) dalam artikelnya bertajuk Document Analysis as a Qualitative Research Method menjelaskan bahawa document analysis is a systematic procedure for reviewing or evaluating documents-both printed and electronic (computer-based and internet-transmitted) material. Dan seterusnya data yang terkumpul dianalisis dan ditelitikan mengikut kronologi penggunaan mesej perbandingan agama dalam berdakwah di lapangan.

ISLAM DI ALAM MELAYU

Seterusnya, tibanya Islam di Alam Melayu juga mencorak pola kehidupan dan beragama umat Melayu kepada yang lebih baik dan tepat. Ini kerana masyarakat di Alam Melayu ada yang mempercayai dan beramal dengan kepercayaan khurafat dan ada juga yang mengamalkan ajaran Hindu seperti hubungan kemasyarakatan mereka berlandaskan sistem kasta (Azmi Ismail 2001). Kedatangan Islam ke Alam Melayu masih menjadi perbezaan antara para ahli sejarahwan, kerana ada pandangan yang mengatakan Islam sampai ke Alam Melayu melalui India dan ada yang mengatakan melalui Arab (Azmi Ismail 2001). Walaupun pelbagai teori kedatangan Islam ke Alam Melayu ini, hakikat yang jelas dilihat bahawa Islam telah ada pengaruhnya di Alam Melayu pada abad-abad pertama Hijri, bahkan pengaruh Islam yang jelas kelihatan ialah pada abad ke-12 dan ke-15 (Azmi Ismail 2001).

Begitu juga Malaysia yang merupakan salah satu negara di Alam Melayu. Tibanya risalah Islam di Malaysia adalah kesan daripada pendakwah-pendakwah dari India dan Arab juga mewarnai kehidupan beragama di Malaysia. Bahkan dikatakan mereka inilah yang mencorak peradaban Islam di Alam Melayu termasuk Malaysia (Azmi Ismail 2001). Kemasukan pengaruh dakwah secara individu atau gerakan berkumpulan terus berlaku di Malaysia walaupun Malaysia telah merdeka dan rakyat Malaysia juga semakin berkembang dan bersifat majmuk yang mana terdiri daripada pelbagai bangsa seperti Melayu, Cina dan India.

PERKEMBANGAN PERBANDINGAN AGAMA DI MALAYSIA SEKITAR 80-AN DAN 90-AN

Pemikiran dan pendekatan dakwah Ikhwan Muslimin dari Mesir antara pengaruh terawal yang masuk ke Malaysia iaitu sekitar 1980-an yang mana pelajar-pelajar Malaysia yang belajar di Mesir membawa pulang idea dan pendekatan Ikhwan Muslimin ke Malaysia. Menyampaikan dakwah itu satu kemestian dan ia merupakan matlamat utama penubuhan Ikhwan Muslimin dalam mengislahkan keadaan masyarakat Mesir ketika itu yang menghadapi tekanan sosio-politik (Farid Mat Zain 1999). Idea dan pemikiran yang dibawa oleh Ikhwan Muslimin mendapat perhatian beberapa gerakan dakwah di Malaysia iaitu Angkatan Belia Islam Malaysia (ABIM), Parti Islam se-Malaysia (PAS), Jama'at Tabligh, Darul Arqam dan Jemaah Islam Malaysia (JIM) (Ismail Mamat 2016). Gerakan-gerakan ini muncul ketika mana kebangkitan Islam bertapak di Malaysia dan mereka mewarnai corak pemikiran dakwah Islam di Malaysia. Pengaruh pemikiran dan pendekatan Ikhwan Muslimin atau pengasasnya, Hasan al-Banna melalui gerakan-gerakan dan persendirian di Malaysia kukuh bertapak di Malaysia sehingga hari ini. Bahkan kesedaran kepada kajian-kajian oleh para akademik mengenai kumpulan ini juga semakin meningkat. Ini

menunjukkan kuasa dakwah yang dibawa oleh kumpulan luar memberikan impak kepada umat Islam di Malaysia khususnya dalam konteks islah sesama muslim.

Suasana dakwah yang dipengaruhi oleh Ikhwan Muslimin berterusan, dan dalam masa yang sama, pengaruh lain iaitu Ismail al-Faruqi pula mewarnai pandangan baru tentang Islam di Malaysia ketika itu. Pengaruh pemikiran Ismail al-Faruqi meluas di Malaysia kerana bawaan daripada jaringan aktivisme yang telah bergerak aktif sejak awal 80-an (Tasnim A. Rahman et al 2017). Pemikiran yang dibawa oleh al-Faruqi lebih bersifat ilmiah dan akademik yang mana impak keberadaannya di Malaysia ialah kerajaan mengagaskan dasar islamisasi pada tahun 1983 serta penubuhan Universiti Islam pertama di Malaysia iaitu Universiti Islam Antarabangsa Malaysia (UIAM) pada 1984. Dalam masa yang sama, al-Faruqi turut terlibat dalam gerakan kebangkitan Islam dan perjuangan dakwah oleh badan-badan bukan kerajaan seperti ABIM di Malaysia (Tasnim A. Rahman et al 2017). Sekalipun Ismail al-Faruqi juga merupakan tokoh dalam perbandingan agama, namun pengaruhnya di Malaysia lebih bersifat akademik dan cenderung kepada islamisasi ilmu. Dari sudut ilmu perbandingan agama, impak kehadiran Ismail al-Faruqi boleh dilihat daripada penubuhan kuliyyah Ilmu Wahyu dan Sains Kemanusiaan di UIAM pada tahun 1990 yang mana kursus-kursus yang mengaitkan Islam dan agama-agama lain dihasilkan daripada hasil kerja beliau terutamanya dalam Christian Ethics, Islamization of Knowledge dan Cultural Atlas of Islam (Tasnim Abdul Rahman et al 2014). Berdasarkan ringkasan kronologi di atas sekaligus menjelaskan memperkenalkan mengenai ilmu perbandingan agama yang tiba di Malaysia secara akademiknya telah muncul sekitar 80-an hingga 90-an. Dari sudut dakwahnya, rakyat Malaysia masih sehati dengan dakwah dan islah sesama muslim.

TITIK PERMULAAN KEMASUKAN PERBANDINGAN AGAMA DALAM DAKWAH DI MALAYSIA

Seterusnya, sekitar 80-an dan 90-an ini juga, pengaruh luar selain Hasan al-Banna tiba di Malaysia dengan cara yang sedikit berbeza dengan kemunculan dakwah Hasan al-Banna di Malaysia. Pengaruh yang dimaksudkan ini ialah kemunculan Ahmed Deedat di Malaysia iaitu pertemuan pertamanya dengan Perdana Menteri Malaysia; Tun Mahathir Mohamad pada November 1984 (Goolam Vahed tt). Ini boleh dilihat dengan cara beliau mendekati Malaysia dengan cara berhemah dan diplomatik iaitu menjalin hubungan baik dengan pemimpin Malaysia. Kedatangan Ahmed Deedat bukan sahaja berhenti di situ, bahkan beliau datang kembali ke Malaysia bagi menyampaikan syarahan umum di Dataran Merdeka

Kuala Lumpur pada 21 Februari 1992 (Rafiq Ahmad et al 2015). Kehadiran Ahmed Deedat ke Malaysia pada tahun 1992 dapat dirasai keakraban beliau dengan Malaysia yang mana beliau sedikit sebanyak bercakap di dalam bahasa Malaysia dalam syarahan itu (athalia123 2007). Namun begitu, sejarah ada mencatatkan bahawa sebahagian besar penonton ketika itu berminat dengan penyampaian beliau dan ramai yang bertanyakan soalan kepada beliau, namun syarahan tersebut dihentikan awal oleh pengerusi majlis atas sebab lewat malam dan esok masih waktu kerja bagi rakyat di Malaysia. Perkara ini di bangkitkan oleh salah seorang wakil pembangkang di dalam mesyuarat Dewan Rakyat pada 1992 mempersoalkan kenapa syarahan Ahmed Deedat yang berlangsung ketika itu dihentikan awal (Dewan Rakyat Malaysia 1992). Hal ini menggambarkan beberapa perkara apabila ceramah tersebut dihentikan begitu awal. Kemungkinan tajuk ceramah yang disampaikan oleh Ahmed Deedat mencetuskan kontroversi? Kemungkinan juga mesej atau isi penyampaian Ahmed Deedat yang menggunakan ilmu perbandingan agama iaitu agama Kristian mencetuskan kontroversi? Sedangkan ketika ceramah diadakan pada waktu itu, para penonton tekun mendengar ceramah beliau dan banyak soalan-soalan yang diajukan oleh penonton kepada Ahmed Deedat tetapi ceramah terpaksa diberhentikan awal (Amal Al-Islami 2012).

Dalam pada itu juga, Ahmed Deedat meneruskan syarahannya di beberapa tempat di Malaysia dengan kerjasama dan jemputan daripada badan-badan bukan kerajaan seperti Angkatan Belia Islam Malaysia (ABIM), Saba Islamic Media dan institut pengajian tinggi Malaysia seperti Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM) dan Universiti Teknologi Malaysia (UTM) Kuala Lumpur. Berikut adalah senarai keterlibatan dan syarahan Ahmed Deedat sekitar tahun 1992 di Malaysia:

Tajuk	Tempat	Tarikh
What the Bible Says About Muhammad (PBUH)	Dewan Serbaguna Universiti Teknologi Malaysia (UTM) KI	22 Februari 1992
Islam and Its Challenges	Century Park Club Melawati Kuala Lumpur	22 Februari 1992
Jesus (PBUH) The Messiah	Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM)	22 Februari 1992
Islam: The Message to Mankind	Islamic Outreach ABIM KL	23 Februari 1992
The Miracles of Miracles	Raintree Club Kuala Lumpur	23 Februari 1992
Muhammad (PBUH) in the Bible	Ipoh Town Hall Ipoh Perak	23 Februari 1992
The Prophets of God as in the Quran and the Bible	Jubli Intan Hall Johor Bharu	24 Februari 1992

The Bible and The Quran	Universiti Malaysia (USM) Pinang	Sains Pulau	25 Februari 1992
Islam: The Way, The Truth & The Life	Dewan Sri Pinang, Pinang	Pulau	26 Februari 1992
Islam: The Way, The Truth & The Life	Hotel Perdana Bharu Kelantan	Kota	27 Februari 1992
Al-Quran: The Miracle of Miracles	Balai Islam Kelantan	Kota Bharu	27 Februari 1992
Awakening to the Call of Islam	Masjid Alam	Negeri Shah	28 Februari 1992
The Last Challenge and the Best Call	Kristal Hilton, Selangor	Ballroom PJ Petaling Jaya	28 Februari 1992
Islam: The Way, The Truth & The Life	MPSA Auditorium Alam	Shah	29 Februari 1992
Dawah or Destruction?	International University Petaling Jaya	Islamic	29 Februari 1992

Sumber: Athalia123

Bersangkutan dengan hal ini, secara tidak langsung menggambarkan beberapa penelitian yang berkaitan mesej perbandingan agama dalam aktiviti dakwah di Malaysia ketika itu, antaranya, kemungkinan bermulanya di lapangan penggunaan ilmu perbandingan agama di Malaysia telah diperkenalkan secara terbuka oleh Ahmed Deedat seawal tahun 1992; dari sudut penerimaan rakyat Malaysia terhadap tokoh ini dan penyampaiannya boleh dilihat sama ada sebahagian yang menerima dan ada yang menolak; aktiviti dakwah di lapangan yang dilakukan oleh tokoh perbandingan agama telah muncul di Malaysia adalah bersifat syarahan dan ceramah umum. Demikian juga, sifat terbuka kerajaan Malaysia terhadap pendakwah-pendakwah luar seperti Ahmed Deedat sedikit sebanyak membuka ruang lebih meluas kepada rakyat Malaysia terdedah dan mempelajari hal ehwal penganut agama lain. Bahkan, perkembangan ilmu perbandingan agama dalam menyampaikan dakwah bukan sahaja muncul di Malaysia tetapi juga di negara lain. Hal ini kerana beliau aktif menjelajah dalam menyampaikan dakwah ke negara-negara antaranya Geneva, Dubai, Kuwait, Oman dan Qatar (Goolam Vahed 2013) sehinggalah jatuh sakit dan menghembuskan nafas akhir pada tahun 2005.

Rantaian dakwah melalui perbandingan agama itu diteruskan oleh salah seorang anak didik beliau iaitu Zakir Naik. Beliau mendapat inspirasi daripada Ahmed Deedat dengan memartabatkan ilmu perbandingan agama ke dalam aktiviti dakwah sekitar tahun 1990-an (Geoffrey Samuel et al 2010). Zakir Naik pernah menyebut bahawa “*I got inspiration from Shaykh Deedat. Believe me, if it hadn't been for Uncle Deedat, I'd have been in the*

surgery doing some operations. Uncle Deedat has changed many people like me-I've met several hundred who told me this personally. As far as I am concerned, he has completely changed my full life, every hour fo my life, every second" (Goolam Vehed 2013). Malahan, menurut beberapa pengkaji yang mengkaji tentang beliau mengatakan bahawa Zakir Naik adalah *Deedat plus* (Goolam Vahed 2013; Mohammad Qayyum 2016; Ibrahim Abdullah 2016) khususnya dalam bidang perbandingan agama ini. Bahkan, Maziah Mustapha et al (2019) dalam analisisnya terhadap Zakir Naik menjelaskan bahawa pendekatan Zakir Naik menggunakan ilmu perbandingan agama dalam dakwahnya hampir menyerupai guru dan mentornya iaitu Ahmed Deedat.

FENOMENA PERBANDINGAN AGAMA DALAM DAKWAH ABAD KE-20

Dalam catatan sejarah Ahmed Deedat pernah ke Malaysia menyampaikan syarahan. Anak didik beliau, Zakir Naik juga datang ke Malaysia antaranya pada tahun 2012 dan 2016 atas tujuan yang hampir sama iaitu menyampaikan Islam dengan menggunakan ilmu perbandingan agama. Kedatangan beliau ke Malaysia hampir menyamai cara Ahmed Deedat di Malaysia iaitu melalui konsep *tour* atau jelajah beberapa tempat di Malaysia bagi menyampaikan syarahan dan ceramah umum dengan kerjasama badan bukan kerajaan seperti *Islamic Information & Services Foundation* dan institut pengajian tinggi. Beliau antara tokoh antarabangsa dakwah dalam perbandingan agama yang mewarnai dakwah di Malaysia selepas Ahmed Deedat. Contohnya: *Opening Talk by Famous Muslim Daie Around the World: Zakir Naik* pada 2012 (Aemy Elyani 2015) yang menjelajah satu Malaysia seperti Johor, Selangor, Pulau Pinang dan Pahang (poster program). Begitu juga sekitar tahun 2016, beliau melakukan penjelajahan dakwah antaranya di Terengganu iaitu Dewan Arena Stadium Tertutup Kompleks Sukan Negeri Gong Badak, Masjid Pusat Islam UMT, Sekolah Menengah Imtiyaz, Besut dan Padang Astaka Kemaman (poster program) dan tahun 2018-pula antaranya di Perlis.

Sepanjang tempoh beliau secara terbuka menyampaikan syarahan di Malaysia, beberapa keadaan yang timbul dan agak mencetuskan kontroversi seperti yang dilaporkan oleh akhbar-akhbar tempatan sama ada bersifat penolakan terhadap mesej dan penyampaian beliau atau sebaliknya. Antaranya, laporan akhbar melaporkan bahawa pihak berkuasa melarang ceramah oleh Zakir Naik selepas menerima aduan daripada penganut Hindu (MStar 2016). Selain itu gambaran-gambaran lain terhadap kedatangan tokoh ilmu perbandingan agama juga boleh dilihat daripada dakwaan mengatakan bahawa Zakir Naik, individu yang merbahaya. Ini boleh dilihat

daripada satu petikan tentangan daripada *the Hindu Right Action Force* atau lebih dikenali Hindraf yang memfailkan saman menuntut peristiharan ke atas Zakir Naik supaya disekat masuk ke Malaysia kerana membawa mudarat ke atas negara (Norazlita Mohd Sies Utusan Melayu).

Dalam masa yang sama, laporan-laporan akhbar juga ada memberikan gambaran positif terhadap keberadaan Zakir Naik di Malaysia yang mana penafian terhadap dakwaan Zakir Naik membawa mudarat kepada Malaysia. Bahkan, perjuangan dakwah Zakir Naik mendapat perhatian Malaysia yang mana Zakir Naik mendapat anugerah tokoh Maal Hijrah Kebangsaan pada tahun 2013 (Raziatul Hanum A. Rajak. Sinar Harian) dan mendapat Anugerah Bintang Pahlawan Pribumi Perkasa Negara (Khairil Ashraf. Free Malaysia Today). Secara asasnya, kemunculan tokoh-tokoh dakwah dalam perbandingan agama seperti Ahmed Deedat dan Zakir Naik di Malaysia membentuk tanggapan-tanggapan tertentu dalam konteks dakwah di Malaysia yang menggunakan mesej perbandingan agama sama ada tanggapan yang bersifat penolakan terhadap mesej perbandingan agama digunakan dalam menyampaikan dakwah secara terbuka atau tanggapan yang bersifat penolakan terhadap pendekatan tokoh-tokoh tersebut dalam dakwah mereka di Malaysia. Hal ini kerana penggunaan ilmu perbandingan agama dalam berdakwah lebih ketara dipopularkan oleh kedua tokoh kerana menimbulkan dua situasi iaitu sebahagian menerima secara terbuka kehadiran mereka dan ada sebahagian menolak kehadiran mereka.

PERBINCANGAN

Berdasarkan naratif penggunaan perbandingan agama dalam dakwah sedikit sebanyak menjelaskan kedua-dua tokoh ini agak ketara kemunculan di Malaysia berbanding tokoh-tokoh perbandingan agama yang lain. Menurut hemah pengkaji, kedua-dua tokoh ini lebih dikenali di Malaysia adalah kerana mereka antara pendakwah yang menggunakan mesej perbandingan agama secara terbuka dan terang-terangan dalam syarahan. Dalam masa yang sama, isu-isu kontroversi yang dilaporkan akhbar-akhbar timbul apabila berlaku golongan-golongan tertentu yang mempunyai tanggapan-tanggapan tertentu terhadap mereka sama ada penolakan terhadap mesej dakwah yang dilakukan atau penolakan terhadap tokoh ini sendiri datang ke Malaysia untuk memberi syarahan umum.

Dalam konteks Malaysia kini, penggunaan perbandingan agama oleh sebahagian aktivis dakwah turut menjadi faktor yang menyumbang kepada tersebarnya Islam kepada rakyat Malaysia dari penganut agama lain. Bahkan, rakyat Malaysia yang beragama Islam turut mengenali dan menghormati orang sekitar mereka yang bukan beragama Islam setelah

mengetahui hal ehwal perbandingan agama ini. Hakikatnya, mengetahui ilmu perbandingan agama dalam kalangan rakyat Malaysia khususnya dalam kalangan orang Islam bukan sahaja boleh bertindak sebagai ejen dakwah, bahkan juga dapat melahirkan masyarakat yang saling memahami antara satu sama lain dan saling menghormati penganut agama lain di Malaysia.

Dalam hal ini juga menjelaskan bahawa mengetahui ilmu perbandingan agama khususnya agama-agama utama di Malaysia adalah satu kelebihan bagi pendakwah dan ia merupakan *tool* atau alat menyampaikan dakwah dalam masyarakat majmuk. Ini bertepatan dengan pernyataan Fitri Abdullah (2019) yang menyebut '*Sebab tu Nabi kata nak berjaya dunia kena ada ilmu, akhirat kena ada ilmu, nak berjaya dunia akhirat perlu ada ilmu. Jadi yang kita bincang bukan perbandingan agama, bukan nak banding-banding. Dia akan jadi satu tools kepada kita. Satu alat. Khususnya pada pendakwah.*'

Sehubungan itu juga, peningkatan aktivis-aktivis dakwah tempatan yang menggunakan ilmu perbandingan agama adalah impak kepada kehadiran dua orang tokoh antarabangsa dalam ilmu perbandingan agama ini. Ini kerana sebahagian aktivis dakwah yang aktif menggunakan perbandingan agama dalam aktiviti dakwah adalah anak didik tokoh antarabangsa berkenaan. Antaranya, semasa penglibatan Shah Kirit Kakulal Govindhji sebagai Ketua Pegawai Dakwah di Islamic Information & Services Foundation (IIS), beliau telah dihantar oleh Saba Islamic Media untuk mendapatkan latihan dan pendedahan khusus daripada Dr. Zakir Naik di India (Aemy Elyani Mat Zain 2015). Dan kini, beliau menubuhkan gerakan dakwah iaitu Global UNITY Network dan merupakan pengerusi gerakan tersebut. Selain itu, beberapa aktivis lain yang dikesan turut aktif dan juga legasi daripada tokoh antarabangsa yang dibincangkan ini, seperti Kamaruddin Abdullah yang merangkap sebagai Presiden Pertubuhan Penyebaran Islam Antarabangsa (IPSI) mempelajari ilmu agama dan perbandingan agama dengan tokoh-tokoh terkemuka termasuklah Ahmed Deedat (Ahmad Faizuddin Ramli 2015).

Wujudnya legasi kemunculan aktivis-aktivis dakwah yang menggunakan ilmu perbandingan agama turut diperakui oleh anak murid Dr Zakir Naik iaitu saudara Shah Kirit Kakulal Govindhji (2022) secara personal memaklumkan kepada pengkaji iaitu untuk tahun 1999, *batch* beliau melalui latihan dakwah dengan Dr Zakir Naik, keseluruhannya mempunyai 22 peserta dari 14 negara dan dari Malaysia terdiri daripada 5 peserta; 3 peserta etnik bukan Melayu dan mualaf dan 2 lagi peserta adalah Melayu Islam. Namun begitu, 3 peserta etnik bukan Melayu dan mualaf iaitu beliau, saudara Ayub Abdul Rahman dan Daniel Hakim Boey yang bertahan sehingga tamat latihan tersebut. Seterusnya, tahun 2016-pula, Dr

Zakir Naik sekali lagi mengadakan latihan dakwah antarabangsa di Mumbai dan turut melahirkan anak murid yang juga menjadikan ilmu perbandingan agama sebagai mesej dakwah mereka di Malaysia, antaranya saudara Firdaus Wong Wai Hung, saudara Kamaruddin Abdullah, saudara Zamri Vinoth, saudara Syafiq Apandi dan saudara Abu Shariz, sebahagian mereka etnik bukan Melayu / mualaf dan sebahagian mereka Melayu Islam (Firdaus Wong Wai Hung 2022).

Dalam masa yang sama, Ahmad Faizuddin Ramli (2015) dalam kajiannya turut mencatatkan bahawa terdapat juga aktivis dakwah yang aktif dalam penggunaan ilmu perbandingan agama dalam dakwah tidak berguru secara langsung dengan kedua tokoh antarabangsa ini tetapi lebih kepada kepakaran akademik beliau dalam bidang perbandingan agama dan bergerak juga di lapangan dakwah, antaranya Ustaz Azmi Shah Suratman yang merupakan YDP ABIM Johor yang keempat yang menjadi penggerak dalam menjadikan ilmu perbandingan dalam dakwah khususnya dialog antara agama. Hal ini menggambarkan bahawa penggunaan ilmu perbandingan agama dalam menyampaikan dakwah semakin membugar di Malaysia yang aktif dilakukan oleh aktivis-aktivis dakwah badan bukan kerajaan.

Malahan, kajian yang dibentangkan oleh Khadijah Mohd Khambali @ Hambali (2018) dalam bicara dakwah kali ke-19, beliau mencadangkan satu panduan dan etika dialog antara agama dalam disiplin ilmu perbandingan berdasarkan aplikasi yang jelas ditonjolkan oleh para sarjana Muslim dalam bidang perbandingan agama pada zaman mereka. Malahan, beliau turut menegaskan bahawa dialog antara agama yang berlaku dan diaplikasikan ini sebagai wasilah dakwah yang dijelmakan antara Muslim terhadap penganut bukan Islam ketika itu. Ini menjelaskan amalan dan praktikal para sarjana Muslim terdahulu, mereka menjadikan pendekatan dialog sebagai wasilah bagi menyampaikan dakwah kepada penganut bukan Islam ketika itu. Secara tidak langsung juga melalui dialog menjelmakan tanda keprihatinan dan kasih sayang seorang Muslim dalam usaha dakwah mereka kepada penganut bukan Islam dan akhirnya melahirkan satu masyarakat yang harmoni. Tambahan lagi, aspek lain bagi melahirkan masyarakat majmuk yang harmoni dalam usaha dakwah ialah melalui memahami agama lain melalui ilmu perbandingan agama. Hal ini dibuktikan daripada hasil kajian Nur Farhana Abdul Rahman et al (2020) yang mengadakan sesi temu bual dengan beberapa ketua agama daripada dua agama besar di Malaysia iaitu Islam-Kristian mendapati majoriti ketua agama yang ditemu bual bersetuju bahawa dengan memahami agama lain dapat melahirkan satu masyarakat yang harmoni di Malaysia.

PENUTUP

Berdasarkan perbincangan di atas secara umumnya menjelaskan penggunaan ilmu perbandingan agama dalam lapangan dakwah di Malaysia dicetuskan oleh tokoh-tokoh pendakwah luar yang datang ke Malaysia sama ada dijemput secara formal oleh kepimpinan Malaysia ketika itu, ataupun jemputan itu melalui badan bukan kerajaan iaitu gerakan dakwah yang ada di Malaysia. Seawal kemunculan mereka dalam menyampaikan dakwah menggunakan perbandingan agama menggambarkan situasi awal masyarakat di Malaysia sama ada Muslim atau bukan Islam terhadap mesej perbandingan agama yang disampaikan itu. Pendekatan dakwah tokoh-tokoh kemungkinan kurang sesuai untuk masyarakat ketika itu yang menyebabkan wujudnya dua sikap masyarakat ketika itu sama ada terima dengan hati terbuka atau menolak sepenuhnya dakwah mereka. Namun begitu, peristiwa-peristiwa ini membuka mata kepada masyarakat Islam akan peranan penting ilmu perbandingan agama untuk dijadikan mesej dakwah dengan cara yang sesuai dan mengikut kerelevanan masyarakat Malaysia. Dan, hal sedemikian boleh dilihat daripada beberapa aktivis dakwah dalam perbandingan agama di Malaysia yang giat berdakwah di lapangan semakin ramai dan ada sebahagian mereka mempunyai hubungan baik dengan penganut bukan Islam dan akhirnya dapat melahirkan satu masyarakat yang harmoni.

Oleh yang demikian, tinjauan awal penggunaan perbandingan agama dalam dakwah di Malaysia jelas menunjukkan bahawa adanya kelangsungan antara perbandingan agama dan dakwah di Malaysia berlaku sejak tahun 90-an sehingga kini. Dari sudut dakwah dalam perbandingan agama, perlu diperhalusi lagi dalam penelitian terhadap figura-figura pendakwah luar dalam perbandingan agama yang lain mempengaruhi dan memberi kesedaran akan kepentingan ilmu perbandingan agama untuk diaplikasikan dalam dakwah. Selain itu, perlu diperhalusi juga legasi dari kalangan aktivis dakwah Malaysia yang aktif dan giat menggunakan ilmu perbandingan agama dalam aktiviti dakwah mereka dan bentuk-bentuk pendekatan yang relevan dan sesuai digunakan untuk menyantuni penganut bukan Islam dalam melaksanakan dakwah di lapangan agar dakwah tetap berlaku tanpa melibatkan perpecahan antara masyarakat majmuk yang sedia ada di Malaysia.

KONFLIK KEPENTINGAN

Penulis mengisytiharkan tiada konflik kepentingan.

SUMBANGAN PENULIS

Konseptualisasi: Aemy Elyani Mat Zain & Jaffary Awang. Penulisan: Aemy Elyani Mat Zain. Semakan dan penyeliaan: Jaffary Awang.

PENGHARGAAN

Tiada

RUJUKAN

- Aemy Elyani Mat Zain. 2015. Pendekatan Institut Kefahaman Islam Malaysia (IKIM) dan Islamic Information & Services Foundation (IIS) dalam Dialog antara Agama di Malaysia. Tesis Sarjana Jabatan Usuluddin dan Falsafah, Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia
- Aemy Elyani Mat Zain. 2016. 'Kata Kunci' Dialog antara Agama Para Nabi dan Rasul di dalam Al-Quran. *Jurnal Sultan Alauddin Sulaiman Shah (JSASS)* 3 (2): 304-312
- Ahmad Faizuddin Ramli. 2015. Dialog antara Agama: Kefahaman dan Amalan Ahli Angkatan Belia Islam Malaysia (ABIM) Negeri Johor dan Pertubuhan Penyebaran Islam Antarabangsa (IPSI). Tesis Sarjana Peradaban Islam, Institut Islam Hadhari, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Amal Al-Islam. 1 September 2012. Ahmed Deedat-Islam the message of Peace and Truth-English Full-Kuala Lumpur Malaysia. Dalam <https://www.youtube.com/watch?v=ELNqWssyXzg> (Akses pada 12 November 2019).
- Athalia 123. 30 September 2007. Ahmed Deedat: Islam the Message of Peace and Truth. Part 4. Dalam <https://www.youtube.com/watch?v=TcG1yxv9cgg&index=4&list=PL81FD68EBB7BF58D2> (Akses pada 30 Ogos 2017)
- Azmi Ismail. 2001. Peranan dan Pemikiran Syeikh Tahir Jalaluddin: Kajian terhadap Reformism Keagamaan di Tanah Melayu 1906-1940-an. Tesis MA, Jabatan Pengajian Arab dan Tamadun Islam Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Dewan Rakyat Malaysia. Aturan Urusan Mesyuarat. 7 Mei 1992. Bil.8, hlm.1-24.

- Faizal Azri. Sheikh Ahmed Deedat di Malaysia 1992. <https://www.youtube.com/watch?v=llxpsnK4Su8&list=PL81FD68EBB7BF58D2&index=9> (Akses: 1 Jun 2022)
- Farid Mat Zain. 1999. Penglibatan Jamaat al-Ikhwan al-Muslimin dalam Gerakan Islah di Mesir bermula dari tahun 1928M sehingga tahun 1952M. Tesis MA, Jabatan Pengajian Arab dan Tamadun Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Firdaus Wong Wai Hung. 2 April 2022. Personal mesej pengkaji melalui aplikasi Whatsapp.
- Geoffrey Samuel & Santi Rozario. 2010. Contesting Science for Islam: The media as a source of revisionist knowledge in the lives of young Bangladeshis. *Contemporary South Asia* 18 (4): 427-441.
- Glenn A. Bowen. 2009. Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal* 9 (2): 27-40.
- Goolam Vahed. Tt. Obituary: Ahmed Hoosen Deedat (1918-2005). University of KwaZulu Natal.
- Goolam Vahed. 2013. Ahmed Deedat, The Man and His Mission. Islamic Propagation Centre International (IPCI): South Africa.
- Ibrahim Abdullah. 2016. Pemikiran Dr. Zakir dan Ahmed Deedat. 17 April. <http://www.sinarharian.com.my/karya/pendapat/pemikiran-dr-zakir-dan-ahmed-deedat-1.510476> (290817).
- Ismail Mamat. 2016. Transmission of Islamic Reform (Islah) From Egypt to Malaysia: A Study of Hasan al-Banna's Legacy. *International Journal of Business, Economics and Law* 10 (5): 23-30.
- Kamar Oniah Kamaruzaman. 2004. Muslim legacy in comparative religion. *Journal of Islam in Asia* 1(1): 450-481.
- Khadijah Mohd Khambali @ Hambali. 2018. Panduan Dialog antara Agama dalam Disiplin Ilmu Perbandingan Agama di Malaysia menurut Konteks Fiqh al-Ta'ayusy. Dalam Bicara Dakwah kali ke-19 Rahmah Li Al-'Alamin: Dakwah dalam Masyarakat Majmuk di Malaysia, 4 Oktober 2018. Anjuran: Pusat Kesejahteraan Insan dan Komuniti, Fakulti Pengajian Islam, UKM, Masjid Tuanku Mizan Zainal Abidin (MTMZA) dan Yayasan Dakwah Islamiah Malaysia (YADIM), bertempat: Dewan Sheikh Daud Al-Fathoni, Masjid Tuanku Mizan Zainal Abidin Putrajaya.
- Khairil Ashraf. 16 April 2017. Perkasa kurnia anugerah pahlawan kepada Zakir Naik. Dalam <http://www.freemalysiatoday.com/category/bahasa/2017/04/16/perkasa-beri-anugerah-pahlawan-kepada-zakir-naik/> (Akses pada 11 Oktober 2017)
- Mahmud Ali Himayah. 2001. *Ibnu Hazm: Biografi, Karya dan Kajiannya tentang Agama-Agama*. Lentera: Indonesia.

- Maziah Mustapha dan Mohd Abbas Abdul Razak. 2019. A Critical Appraisal of Zakir Naik's Islamic Evangelism. *International Journal of Islamic Thought* 15: 71-83.
- Mohammad Qayyum A. Badaruddin. 2016. *Dr. Zakir Naik Tidak Merbahaya: Pencetus Fenomena Faham Perbandingan Agama*. Kuala Lumpur: CASAMAS Enterprise.
- MStar. 12 April 2016. Dr. Zakir Naik dibenar Berucap, Perlu Tukar Tajuk Ceramah-Zahid Hamidi. Dalam <https://www.mstar.com.my/lokal/semasa/2016/04/12/ceramah-dr-zakir-dibenarkan> (Akses pada 12 November 2019).
- Muhammad Fitri Abdullah. 29 Ogos 2019. Forum Perbandingan Agama: Melebar Ukhuwah Memperkasa Ummah. Dewan Syarahan & Muzakarah Islam, Shah Alam. Anjuran: Bahagian Dakwah JAIS.
- Norazlita Mohd Sies. 14 Mac 2017. Isu Dr. Zakir: Perkasa mohon jadi pencelah dalam saman Hindraf. Dalam <http://www.utusan.com.my/berita/mahkamah/isu-dr-zakir-perkasa-mohon-jadi-pencelah-dalam-saman-hindraf-1.456907#ixzz4edcJVFYw> (Akses pada 19 April 2017)
- Nur Farhana Abdul Rahman, Khadijah Mohd Khambali @ Hambali, Jaffary Awang, Zul'Azmi Yaakob & Nur Solehah Shapiee. 2020. Memahami agama lain asas toleransi beragama: Tujuan dan syarat dari perspektif pemimpin agama di Malaysia. *Akademika* 90(2): 165-179.
- Poster Saba Islamic Media. Dr. Zakir Naik: World Famous Orator on Islam & Comparative Religion (Malaysian Tour 2012).
- Poster. Dr. Zakir Naik: Similarities between Hinduism & Islam (Dewan Besar UTeM).
- Poster. Duty of A Muslim as a Professional by Dr. Zakir Naik (Mu'adzam Shah Hall, UUM).
- Poster. Pendakwah & Ilmuwan Antarabangsa Dr Zakir Naik (Terengganu Tour 2016).
- Rafiq Ahmad & Haroon Idrees. 2015. The life and works of Ahmed Deedat: A Muslim Scholar of Christian Bible. *Al-Idah* 31:159-179.
- Raziatul Hanum A. Rajak. 5 November 2012. Abdul Hamid, Dr. Zakir Tokoh Maal Hijrah. Dalam <http://www.sinarharian.com.my/abdul-hamid-dr-zakir-tokoh-maal-hijrah-1.217750> (Akses pada 11 Oktober 2017)
- Shah Kirit Kakulal Govindhji. 3 April 2022. Personal mesej pengkaji melalui aplikasi Whatsapp.
- Sofiah Shamsuddin. 2006. *Al-Madhkhal ila Dirasah Ulum Al-Qur'an*. Kuala Lumpur: Universiti Islam Antarabangsa Malaysia.

Tasnim Abdul Rahman, Zuriati Mohd Rashid, Wan Sabri Wan Yusof dan Ahmad Nabil bin Amir. 2014. New Trends in Religious Study (Religiouswissenschaft): As Developed and Proposed by Al-Faruqi. *World Applied Sciences Journal* 30 (Innovation Challenges in Multidisciplinary Research & Practice): 15-18.

Tasnim Abdul Rahman, Zuriati Mohd Rashid, Wan Sabri Wan Yusof, Ahmad Nabil Amir. 2017. Pemikiran al-Faruqi dan sumbangannya dalam transformasi Islam di Malaysia melalui Islamisasi Ilmu. *Malaysia Journal for Islamic Studies* 1:1-13.

Pengarang:

* Aemy Elyani Mat Zain (Pengarang Koresponden)
Jabatan Kefahaman dan Pemikiran Islam,
Pusat Pengajian Teras,
Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor (KUIS)
Emel: aemyelyani@kuis.edu.my

Jaffary Awang
Pusat Kajian Usuluddin & Falsafah
Fakulti Pengajian Islam,
Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM)
Emel: jaffary@ukm.edu.my